

Ελευθερία και ισότητα στη διανομή: η επίδραση της τύχης στου Rawls και Dworkin

Φάνης Κρυστάλλης

LL.M University of Chicago, ΜΠΣ Δημοσίου Δικαίου

ΜΠΣ Φιλοσοφία του Δικαίου

faniskrist@hotmail.com

Ισότητα και ελευθερία αποτελούν δυο θεμελιώδεις συνισταμένες της ιδέας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Συχνά όμως, η σχέση μεταξύ των δύο αξιών δεν παρουσιάζεται ως σχέση αρμονίας αλλά ως σχέση σύγκρουσης. Ιδίως το πεδίο της διανεμητικής δικαιοσύνης έχει αποτελέσει την αιχμή του δόρατος για τους υποστηρικτές της άποψης ότι η αξία της ελευθερίας και η αξία της ισότητας αντιμάχονται η μια την άλλη. Στον αντίποδα, κραταιά είναι και η υποστήριξη σε θεωρίες διανομής οι οποίες επιχειρούν να παρουσιάσουν μια μη συγκρουσιακή οπτική για τις διανεμητικές αξιώσεις που δύνανται να προβάλλουν τα άτομα εντός μιας φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα διαφοροποιημένης αντίληψης για τη σχέση ελευθερίας-ισότητας στο χώρο της διανεμητικής δικαιοσύνης αποτελούν οι Dworkin και Rawls, κατ' εξοχήν εκπρόσωποι του φιλελεύθερου εξισωτισμού στο χώρο της πολιτικής φιλοσοφίας. Ενώ αμφότεροι εκκινούν από μια φιλελεύθερη αντίληψη για το αγαθό και το άτομο απορρίπτοντας τον ωφελιμισμό και την προτεραιότητα που ο τελευταίος αναγνωρίζει στην ευημερία, καθένας τους επεξεργάζεται ένα διαφορετικό θεσμικό σχήμα διανομής το οποίο, στην πραγματικότητα, αποτυπώνει διαφορετικές ισορροπίες στην σχέση ελευθερίας και ισότητας. Η κοινή τους αφετηρία, δηλαδή η ιδέα για το άτομο ως ίσο και αυτόνομο υποκείμενο, καθώς και το βεληνεκές της συνεισφοράς και της επιρροής που οι δύο ανωτέρω άσκησαν από το δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα έως σήμερα επιβάλλουν την συγκριτική ανάγνωση των διανεμητικών τους σχημάτων και την μελέτη των παραγόντων που συνέβαλαν στη μεταξύ τους διαφοροποίηση.

Από τις ποικίλες παραμέτρους δια των οποίων θα μπορούσε κάποιος να εστιάσει στη διαφορετική δογματική προσέγγιση των Dworkin και Rawls, ιδιαίτερης βαρύτητας είναι εκείνη της τύχης, με την ευρεία έννοια των περιστάσεων (circumstances), ιδίως δε εξαιτίας του ουσιώδους ρόλου που της αποδίδουν αμφότεροι στη διαμόρφωση του θεσμικού σχήματος διανομής. Είτε με τη μορφή φυσικού χαρίσματος είτε, στο αντίποδα, με τη μορφή πνευματικού, σωματικού ή ηθικού ελαττώματος, η τύχη αποτελεί στους Dworkin και Rawls έναν καθοριστικό παράγοντα αξιολόγησης του τι οφείλεται, σε ποιον και γιατί. Με μια πιο ελεύθερη απόδοση, οι ποικίλες επιδράσεις της (καλής και κακής) τύχης στις ζωές των ατόμων επηρεάζουν την ισορροπία των δυο αξιών και διαμορφώνουν καθοριστικά το αποτέλεσμα που επιτάσσουν οι αρχές της διανεμητικής δικαιοσύνης.

Ενώσω λοιπόν τα δύο διανεμητικά σχήματα που έκαστος παρουσιάζει αναπτύσσονται παράλληλα, η εστίαση στην ηθική τους αξιολόγηση και στην δογματική αποτύπωση των επιδράσεων της τύχης προσφέρει, κατ' εκτίμηση δική μου, ένα κατάλληλο πρίσμα υπό το οποίο πρέπει κανείς να επισκοπήσει τις δύο αυτές σπουδαίες σύγχρονες αναπτύξεις στην ιδέα της διανομής.

Η προφορική παρουσίαση θα έχει στόχο, σε ένα πρώτο επίπεδο, να επισημάνει την κοινή καταγωγή της Θεωρίας της Δικαιοσύνης και της θεωρίας της Ισότητας των Πόρων από τον φιλελεύθερο εξισωτισμό καθώς και το πώς αυτή η κοινή καταγωγή αντανακλά στην κοινή τους αγωνία για πρόληψη της τύχης ως ιδιαίτερης περίπτωσης στη διαδικασία διανομής. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, θα περιγραφεί ο ιδιαίτερος τρόπος που η τύχη, ήτοι οι περιστάσεις (φύλο, κοινωνική τάξη, πνευματική κατάσταση) που

διαμορφώνουν την κατηγορία των δικαιούχων της διανομής (το «ποιος» της διανομής), αξιολογείται ηθικά και προλαμβάνεται στο διανεμητικό εγχείρημα των Rawls και Dworkin. Σε ένα τρίτο επίπεδο, θα γίνει μνεία του τι νοείται ως μέτρο αποκατάστασης των ανισορροπιών της τύχης (το «τι» της διανομής) και γιατί εξυπηρετεί τις ιδιαίτερες διανεμητικές ανάγκες κάθε διανεμητικού σχήματος. Τέλος, εν είδει συμπερασματικών σχολίων, θα γίνει μια σύνοψη των βασικών παραμέτρων οποίες διαφωτίζουν, δογματικά και μεθοδολογικά, το γιατί η αντιμετώπιση της τύχης γνώρισε παράλληλη και όχι συγγενή ανάπτυξη (το «γιατί» της διανομής).

Βιβλιογραφία

- Arneson R.**, Rawls, responsibility, and distributive justice, διαθέσιμο στο <http://philosophyfaculty.ucsd.edu/faculty/rarneson/rawlsresponsibilityanddistributivejustice.pdf>
- Blake M. & Risse M.**, 2008, Two Models of Equality and Responsibility, Canadian Journal of Philosophy 38 (2):165-199
- Dworkin R.**, 2011, Justice for Hedgehogs, Harvard University Press
- Dworkin R.**, 2002, Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality, Cambridge, MA: Harvard University Press
- Dworkin R.**, 1996, Do liberty and equality conflict?, Living as Equals, Oxford University Press
- Dworkin R.**, 2001, Do Values Conflict: A Hedgehog's Approach, Arizona Law Review Volume 43:2
- Dworkin R.**, 1981, What is Equality? Part 1: Equality of Welfare, Philosophy & Public Affairs Volume 10, No. 3
- Dworkin R.**, 1981, What is Equality? Part 2: Equality of Resources, Philosophy & Public Affairs Volume 10, No. 4
- Gorr M.**, 1983, Rawls on natural inequality, Philosophical Quarterly 33 (130):1-18
- Hirschmann N.**, 2013, Rawls, Freedom, and Disability: A Feminist Rereading σε Feminist Interpretations of John Rawls, R. Abbey (ed.), Penn State University Press
- Maffettone S.**, 2011, Rawls: An Introduction, Polity
- Ripstein A.**, 2007, Liberty and Equality, διαθέσιμο στο: SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1160316>
- Freeman S.**, 2007, Rawls and Luck Egalitarianism σε Justice and the Social Contract, S. Freeman (ed.), New York: Oxford University Press
- Knight C.**, 2012, Distributive Luck, South African Journal of Philosophy 31 (2):541-559
- Kymlicka W.**, 2001, Contemporary Political Philosophy: An Introduction, Oxford University Press
- Mandle J.**, 2009, Rawls' A Theory of Justice: An Introduction, Cambridge University Press
- Rawls J.**, 1971, A Theory of Justice, Harvard University Press
- Rawls J.**, 1999, Distributive justice σε John Rawls Collected Papers, Harvard University Press
- Rawls J.**, 1975, A Kantian Conception of Equality, Cambridge Review 96 (2225): 94-99
- Roemer J.**, 1996, Theories of Distributive Justice, Harvard University Press
- Scheffler S.**, 2003, What is egalitarianism?, Philosophy and Public Affairs 31 (1):5-39
- Weatherford R.**, 1983, Defining the least advantaged, Philosophical Quarterly 33 (130):63-69